

De Vriendenkring

Maandblad van het Religieus Genootschap der Vrienden (Quakers)
website: www.Quakers.nu; 89e jaargang nr. 7, juli/augustus 2018.

*Kevin Bales op de Algemene vergadering met de kinderen
(foto Frits Nieuwerth van den Akker)*

De Vriendenkring

ISSN: 0167 – 3807

Maandblad van het Religieus Genootschap der Vrienden (Quakers)

Abonnementsprijs:

Nederland	€25,00 per jaar
Europa	€35,00 per jaar
Wereldwijd	€35,00 per jaar
Email abonnement (PDF)	€5,00 per jaar

deze Vriendenkring is gedrukt op milieuvriendelijk papier met deze drie certificaten

Nieuwe bankrekening: (IBAN) **NL65 TRIO 0212 3772 64** t.n.v. Religieus Genootschap der Vrienden Quakers te Amsterdam met vermelding van 'Abonnement De Vriendenkring'. Voor buitenland: (BIC) TRIONL2U

Nieuwe abonnees, adreswijzigingen en betalingen email:

vriendenkringredactie@gmail.com

Redactieleden:

Eindredactie: Sytse Tjallingii, Van Nispensingel 5, 8016 LM, Zwolle,

tel. 038-4608461/06-40030923,

email: vriendenkringredactie@gmail.com,

Schrijver: Hylkia Nieuwerth

Redactielid/leden: vacatures

Correctie: Hylkia, Corien van Garderen en Frieda Oudakker

Voor abonnees met gezichts- of leesproblemen was er een gesproken versie van De Vriendenkring. Als je hier behoefte aan hebt neem dan contact op met de redactie.

Kopij voor De Vriendenkring is heel erg welkom voor de 15^e van iedere maand! (tenzij anders afgesproken).

De Vriendenkring staat in kleur op de website, waar je nog een schat aan aanvullende en actuele informatie over de Quakers vindt.

Bezoek daarom geregeld de Quaker website: www.Quakers.nu (je wordt doorgeschakeld naar het blog waar ook de Vriendenkringen staan)

De Nederlandse Quakers hebben twee Facebook accounts:

Quakers Nederlandse Jaarvergadering (openbaar)

Nederlandse Jaarvergadering (besloten, wil je lid worden mail dan naar de redactie: vriendenkringredactie@gmail.com)

In dit nummer:

In dit nummer:.....	3
Van de redactie.....	4
Er was eens een Quaker.....	5
In memoriam Deborah Balijon-Gibbins.....	6
De Algemene Vergadering.....	8
Impressie van de Algemene Vergadering.....	12
Samen Vrede Bouwen met BUZA?.....	15
Verslag van de Britse Jaarvergadering.....	17
Zendbrief van België en Luxemburg.....	21
Wereld Quakerdag.....	22
‘Zijn de Quakers iets op het spoor?’.....	23
Reacties op het artikel ‘Zijn de Quakers iets op het spoor?’.....	26
Slavernij.....	29
Kevin Bales.....	30
In zijn Quaker blog.....	30
'Bloed en Aarde'.....	31
Kindslaafkampen in Natuurpark.....	32
Moderne slavernij in cijfers.....	32
Slavernij in Nepal.....	33
Quakers in de anti-slavernij beweging.....	34
Benjamin Lay en John Woolman.....	37
Ik moest uw wegen gaan.....	39
‘Weisse Rose’ in Nazi-Duitsland.....	40
Werk in Palestina, straffen of kwaliteiten ontwikkelen?.....	41
Mientras en Guate, Ondertussen in Guatemala.....	44
Vrienden in het hele land.....	46
Waar zijn Quakerbijeenkomsten?.....	47
De Algemene Vergadering van de Quakers in Bennekom.....	48

Volgend jaar komen wij als Vrienden weer bij elkaar voor de Algemene Vergadering op 10, 11 en 12 mei in het Bosbeekhuis in Bennekom.

Wil iedereen deze data nu alvast noteren zodat we elkaar tijdens dat weekend kunnen ontmoeten, inspireren en over zaken spreken?

Van de redactie

Van de Algemene Vergadering van de Nederlandse Quakers waren in het vorige nummer van de Vriendenkring al foto's en de zendbrief opgenomen. Twee heel verschillende impressies van Jannie de Jong-Vlas en Irene Peters geven een mooi beeld van de AV.

Het thema afschaffing van de slavernij als voorbeeld van een verbetering van gelijke rechten en verminderen van racistische praktijken in de samenleving is in dit nummer verder uitgewerkt. Bovendien is er aandacht voor hoe Quakers eeuwenlang, soms met soms gevaar voor eigen leven zich hiervoor hebben ingezet. Dit is een belangrijke les die de geschiedenis ons kan leren: met grote inzet, opoffering van veel persoonlijke zaken en vaak zonder uitzicht op verbetering volhouden met het spreken van de waarheid naar de machthebbers kan er op den duur wel degelijk verbetering worden bereikt. Kevin Bales heeft ons meegenomen naar wat er op het gebied van moderne slavernij, met meer dan 40 miljoen slaven wereldwijd. Ook in Nederland leven nog duizenden in slavernij! Er is nog veel werk te doen, juist ook weer voor de Quakers, om zich hiervoor in te zetten. Kevin is hier zelf een goed voorbeeld van. Lees de artikelen op bladzijdes 21 tot 30 hierover, het is inspirerend!

De discussie over de woorden die we als Quakers gebruiken, om onze religieuze ervaring te duiden, is volop in de picture. Het is wellicht goed om te beseffen dat woorden slechts metaforen zijn voor de werkelijkheid. Ieder woord dat we gebruiken om aan te duiden wat we ervaren roept bij ieder ander weer herinneringen aan andere ervaringen oproepen. Het woord God roept bij de één negatieve ervaringen op van straf en boete, bij de ander ervaringen die met 'Innerlijk Licht' en de 'Grond van het Bestaan' omschreven worden. Het is een wijd spectrum van verschillende ervaringen, op een denkbeeldige schaal van negatief naar positief. In de zendbrief van onze Britse Vrienden lees ik: 'We will hear where words come from'. Hierbij denk ik aan de diepte van onze ziel, het onbewuste.... Ik vind deze uitwisseling van ervaringen buitengewoon waardevol omdat we hierin onze diepste innerlijke roerselen kunnen delen en elkaar inspireren.

Juist deze innerlijke kracht geeft ons richting. En het geeft ons ook de mogelijkheid om in situaties van groot onrecht of brute vernielzucht van onze schepping, de mensen die dat doen te blijven respecteren en toch te blijven zeggen wat we van hun daden vinden.

Laten we vooral ook naar onszelf kijken wat we kunnen doen om de ongelijkheid in de wereld te verminderen en de planeet leefbaar te houden voor ieder schepsel.

Sytse Tjallingii (redacteur, vanuit Vancouver Canada)

Er was eens een Quaker.....

door Erik Dries

*Er was eens een quaker
die er helemaal niet uitzag als een quaker
Hij zei zelden iets,
dát dan weer wel
Op de dag dat zijn baard de grond raakte
gebeurde er iets
Tenminste sommige mensen zeiden
dat ze gehoord hadden
dat iemand het gevoel had gehad
dat er op dat moment iets gebeurde
De zon ging stralen
Kwaad ijzer smolt
En de aarde omarmde de quaker
Met aardbeien, frambozen en mango's.*

De zon ging stralen.....

In memoriam Deborah Balijon-Gibbins

17-09-1929 - 10-04-2018

door Els Ramaker

Toen Jan en ik in 1997 naar Vlagwedde verhuisden, leerden wij Deborah en Wim Balijon beter kennen. Eerder ontmoetten wij elkaar eigenlijk alleen op de Algemene Vergadering. In het Noorden wonend, gingen we iedere tweede en vierde zondag naar de stille samenkomst in stad Groningen, evenals Wim en Deborah. Samen met Wim sloeg zij maar zelden een samenkomst over.

Deborah, geboren in Evesham, Engeland, was een “birthright Quaker”, want haar ouders waren Quakers.

Het Genootschap betekende heel veel voor Deborah. Zij heeft 'Raadgevingen en Vragen' vertaald in het Nederlands en een aantal Vrienden vindt haar vertaling beter dan latere. Ze was heel bekend met de “Quaker ways” en kon ons soms zachtmoedig corrigeren, bescheiden als ze was.

Deborah en Wim woonden in die tijd in Buinen, gemeente Borger. Een mooie streek waar zij een prachtige tuin hadden. Deborah hield erg veel van haar tuin en haar bloemen en planten. Een van de dingen die zij heel moeilijk vond, toen zij gingen verhuizen naar een serviceflat in Ede, was daar afstand van te moeten doen. Het was ook moeilijk voor haar uit de buurt te gaan wonen van haar zoon Krijn en zijn vrouw, die niet zo ver daar vandaan in Bellingwolde woonden. (Krijn is kunstschilder; die kunstzinnigheid heeft hij van zijn moeder!) Maar ze werden een dagje ouder en die grote tuin en die grote bungalow werd hen een beetje te veel.

Ze kozen heel bewust voor Ede, want dat was vlakbij de plaats waar de Midden- en Zuid-Nederlandse MV bijeenkomt. En daar troffen wij elkaar weer: Jan en ik zijn weer terug verhuisd naar Tiel en gingen ook naar de meeting in Bennekom.

In hun appartement in Ede hadden Wim en Deborah een groot balkon, zodat Deborah ook daar bezig was met potten met prachtige planten. Toen er wat meer zorg nodig was, verhuisden Wim en Deborah naar een mooi appartement in het Slotpart/Wijhe, met mogelijkheden voor aanvullende zorg. Daar is de tuin gemeenschappelijk, maar toch... een tuin! Zij kwamen nog regelmatig naar de stille samenkomst in Bennekom. Op de derde zondag van de maand gingen zij dan naar de samenkomst in Deventer. Dat is natuurlijk een stuk dichterbij. Op de eerste zondag van de maand hielden zij een samenkomst in hun eigen appartement. Langzaam aan werd het minder met Deborah, zij ging slechter eten en had steeds meer zorg nodig. Toen Wim het niet meer alleen afkon, werden zij ondersteund bij de zorg. De laatste dagen verbleef ze op de verpleegafdeling. Ze is heel stil en vredig ingeslapen.

door Elly Bruijn:

Deborah heb ik slechts in de laatste 10 jaar van haar leven gekend, en wat ik me zal blijven herinneren, is vooral haar gezicht als ze blij was. En dat was de laatste maanden elke keer als ik langs kwam, dan zei ze met een stralend gezicht “Ik ben *heel* blij je te zien”. Dat was altijd fijn om te horen en te zien, het was echt gemeend vanuit haar hart. Dat maakte mij op mijn beurt dan weer blij! Ook ben ik dankbaar dat ik haar dat stukje hart-gemeende vriendschap heb kunnen geven. Ze was een privé persoon, die wist wat ze wilde. Ze had veel meegemaakt in haar leven en eens zei ze tegen mij: “Ik heb je veel te vertellen” maar helaas kon ze toen de woorden niet meer vinden om te vertellen. Dat vind ik jammer, mijn gemis ook en ook voor haar, want kennelijk wilde ze wel het een en ander met me delen. Ik focus maar op “ik ben *heel* blij je te zien”!

De Britse Quakers zeggen dan zo mooi: “We give thanks for the grace of God as shown in the life of our Friend”.

door Charles Tauber:

Hoewel we al heel lang geen contact meer hadden, was Deborah belangrijk voor me: In 1985 ging Deborah samen met mijn moeder voor een zware operatie naar New York, toen ik dat niet kon. Ze zorgde voor mijn moeder, voor mij en voor mijn moeders zuster onder zeer moeilijke omstandigheden. Ze toonde liefde en aandacht en verdroeg veel moeilijkheden, logistiek en emotioneel, van ons allemaal.

Ik zal haar missen.

De Algemene Vergadering

in het NIVON-huis "De Bosbeek" in Bennekom,

van vrijdagmiddag 25 mei tot zondagmiddag 27 mei 2018.

verslag van Jannie de Jong-Vlas

Dit was de derde achtereenvolgende keer dat het thema van onze Alge-

mene Vergadering was: Living the Transformation (ingegeven door het thema van de Quaker Wereld Conferentie in Peru, januari 2016).

De eerst keer, in mei 2016, was ons subthema **Vrede**, de tweede keer, in 2 mei 2017, **Bruggenbouwers naar Vrede** (w.o. duurzaamheid) en nu dus **"Sleutels naar Gerechtigheid"**. Geen vrede immers zonder gerechtigheid.

We kregen bij aankomst allemaal een (papieren) sleutel met onze naam, voor om de hals, onder andere om ons aan het thema te herinneren

Met de woorden: **'Laten wij oefenen in het luisteren naar de Geest'**, herinnerde onze schrijver, Marlies Tjallingii, ons aan het begin van de zakenvergadering eraan dat Quakers ook de zakenvergadering als een religieuze bijeenkomst zien.

We herdachten in de Stilte de 7 overledenen van het afgelopen jaar.

Het enige nieuwe lid kon vanwege afwezigheid niet het ledenboek tekenen. Er waren totaal ongeveer 65 deelnemers, in leeftijd variërend van nul tot in de tachtig. Van die vijf en zestig waren ongeveer vijftig uit Nederland en vijftien uit het buitenland.

De financiën van onze Jaarvergadering werden snel goedgekeurd, omdat de laatste jaren er een speciaal Financieel Beraad is.

In de lijst van benoemingen staan voor de Vredescommissie alleen maar vacatures. Daarom deed Inge Herrebout het voorstel om iedereen die vredeswerk doet dit bij haar te melden. Zij zal er dan een lijstje van maken om bij de benoemingen te voegen. De gedachte erachter is dat ook al is er geen Vredescommissie meer, er door Vrienden veel aan vredeswerk wordt gedaan. Haar voorstel kreeg veel bijval.

Martin Touwen introduceerde het boekje "102 ideeën om mijn Quakerleven te verrijken" dat ooit is gestart door Hadewych Touwen en dat ter nagedachtenis aan haar is uitgegeven door de Duitse Jaarvergadering. Het boekje was/is te koop bij Martin.

Sleutels als naamkaartjes lagen klaar

Op een ander moment werd de nieuwe uitgave van QCEA “Building Peace together” genoemd, waarover op zaterdagavond een interessegroep was, geleid door Dilia Zwart van QCEA. Dilia Zwart is Amerikaanse met Nederlandse ouders. Dilia deed haar interessegroep in het Nederlands.

Er worden door de Commissie van Voorzacht nog Vrienden gezocht ter aanvulling van Kees Nieuwerth en Thea Droog. De nieuwe commissie zal vervolgens proberen het boekwerk “Quaker Geloven en Werken” (Nederlandse “Christian Faith and Practice”) binnen afzienbare tijd af te ronden, zodat het uitgegeven kan worden. Kees vroeg en kreeg het vertrouwen van de Vergadering.

In de stilte bijeen, (tekening Irene Peters)

De Literatuurcommissie zou graag haar naam veranderen in Outreachcommissie of Commissie Publiciteit. De leden van deze commissie vinden de communicatie naar buiten haar belangrijkste opdracht. De vertegenwoordiger van België/Luxenburg reageerde dat hun Jaarvergadering zeer geïnteresseerd is in wat de Nederlandse Literatuurcommissie doet, hoe de commissie ook mag heten. De Websitecommissie is nog drukdoende met haar vernieuwing, maar er komt schot in.

In de basisgroepen op zaterdagmiddag, na de thee, werd nagepraat over de lezing van de Engelse Quaker Kevin Bales “Moderne Slavernij”, met daarbij in het achterhoofd de definitie van slavernij: De ene mens heeft volledige controle over een ander mens. Wij vroegen ons in onze groep af: Hoe herkennen we slavernij in eigen omgeving en hoe krijg je er grip op. We noemden in dit verband gedwongen prostituees, onzichtbare werkers in de horeca en ook buitenlandse arbeiders, die zelf naar Nederland zijn gekomen, maar die te weinig verdienen en slecht gehuisvest worden. De epilogen op vrijdag- en zaterdagavond waren anders dan voorheen; geen verhaal, geen rustige muziek, nee: uitdaging en opdrachten!

Jan de Winter begon vrijdagavond met de uitspraak: Wat **is** een rechtvaardige wereld en wat kunnen **wij** bijdragen.

Transformatie/verandering **doe** je. Zijn vraag was: waar ben **jij** mee bezig? We kregen allemaal een A4tje uitgereikt en schreven er onze belangrijkste

activiteit(en) op, op het gebied van vrede, vluchtelingen, eenvoud, duurzaamheid en rechtvaardigheid. De opdracht was daarmee “de markt op” te gaan (door de zaal te lopen) om medestanders voor specifiek je eigen project te zoeken en hun namen te verzamelen op het eigen A4tje. Het werd een gekrioel om en door elkaar heen. De activiteiten die de meeste medestanders kregen staan hieronder. Het cijfer geeft aan hoeveel medestanders er waren opgeschreven. Je kon je naam ook op meerdere A4tjes schrijven.

- opruimen/ consuminderen/ duurzaam leven: 7.
- zonnepanelen: 7.
- groenten uit de buurt: 5.
- doorstuurbrief (met b.v. een goede gedachte, een gedicht, enz.): 8.
- inclusiviteit: 8.

In de epiloog op zaterdagavond door Johannes Borger ging het over een heel andere transformatie, namelijk de transformatie van ons eigen innerlijk leven.

Wij zijn doorgaans met de buitenwereld bezig, maar zijn we ons bewust van onze eigen vastzittende energie, bijvoorbeeld woede?

Het was even wennen aan deze uitdagingen, maar zowel op vrijdagavond als op zaterdagavond pakte het heel goed uit.

Innerlijke transformatie werd de opdracht voor de gesprekken in de basisgroepen op zondag. Het werd een rijk gesprek in onze basisgroep met diverse bijdragen: over negatieve familietrekjes die onprettig uitpakten voor de naasten en door langdurige therapie omgebogen konden worden; over problematische gevoelens die door een diepe ervaring helemaal oplossen.

Zaterdagavond waren er voorafgaand aan de epiloog, ook nog diverse interessegroepen waaruit we konden kiezen.

De twee grote jongens, Louis en Emiel Westra, verzorgden het kampvuur op zaterdagavond en hun Wunderbar met drankjes en chipjes deden inderdaad wonderen. Wat ze verdienden was bestemd voor het kleuterschooltje in het Amary kamp bij Ramallah in Palestina. Ook de collecteopbrengst op zondag, na de meeting, was bestemd voor Amary, evenals de opbrengst van de verkooptafel.

Op zondag was de wijdingssamenkomst een hoogtepunt. Om met zoveel mensen een uur Stilte te mogen beleven, is toch wel bijzonder.

Medestanders overleegen (tekening Irene Peters)

Na de groepsfoto en de lunch kwamen de kinderen en hun leidsters vertellen wat ze tijdens het weekeinde hadden gedaan. Heel aandoenlijk. De kinderleidsters werden bedankt voor hun inzet en kregen een doos chocola mee naar huis.

De vertegenwoordiger van het Doopsgezind Wereldwerk, Roel Meihuizen, bedankte voor het waardevolle weekeinde dat hij had gehad en kondigde een conferentie aan van Doopsgezind Wereldwerk, op 9 en 10 juni, in het

Broederschapshuis in Schoorl. Marijse Newham stelde zich beschikbaar om daar als vertegenwoordiger van ons Genootschap heen te gaan. Marianne IJspeert bracht verslag uit van haar deelname aan de Britse Algemene vergadering als afgevaardigde van ons Genootschap. De Britse Jaarvergadering besprak onder andere de vraag wel of niet aan een volgende vertaling beginnen van “Quaker Faith and Practice”. Kees Nieuwerth noemde de Zwarte Piet-discussie binnen de Raad van Kerken, omdat lid-kerk, de Evangelische Broedergemeente, zich toch wel pijnlijk geraakt voelt door de figuur van Zwarte Piet. Ook in onze kring zouden we daar eens over van gedachten moeten wisselen, aldus Kees. Na het uitdelen van de groetbrieven en nog een kop thee liep het NIVON-huis langzamerhand weer leeg. De laatste restanten van de maaltijden (brood, kaas, beleg, melk, enz.) gingen weg, veelal in ruil voor een vrijwillige bijdrage voor het Jeanette Noëlhuis in Amsterdam. Het was een goed weekeinde.

Impressie van de Algemene Vergadering

in het natuurvriendenhuis De Bosbeek bij Bennekom, dat was een vreugdevol gebeuren.

door Irene Peters

Zoveel zon, zoveel zang, zoveel vreugde en zoveel liefde.

Er waren nogal wat mensen verhinderd, zoals Frits en Marielke, voor wie de prachtige bos zonnebloemen bestemd was, die te midden van ons in het zonlicht stond te glanzen. Ook hebben een aantal mensen de Aarde verlaten en dan denk ik in het bijzonder aan Deborah, die we herdachten en in het Licht gezet hebben.

Bij het station werd ik opgewacht door Lucas en twee aardige Britse mannen. We waren vroeg. Dat gaf mij de gelegenheid, om even in mijn eentje het bos in te duiken, waar ik de Stilte in ging en genoot van de lichtval en van een merel, die rustig tussen de dennenappels en bladeren op de grond zat.

Stilte.

Tijdens het zingen zat Sigrid naast me, een Zwitserse, met wie het nogal klikte. Zij had mij in het bos zien zitten en vond dat mooi.

Op de vrijdagavond waren er nog niet zoveel mensen aanwezig, maar juist daardoor misschien was er wat meer ruimte voor persoonlijke contacten. Zoals dat Amerikaanse echtpaar. Vooral de vrouw, die mij vertelde, dat de Quakers in de USA het wel erg moeilijk hebben, nu Trump aan de macht is. Niet, dat ze ervoor de gevangenis in gaan, dat nog net-niet. Maar ze hadden een besluit genomen: op onze AV gaan we niet moeilijk doen. In plaats daarvan: “muziek! gedichten, cabaret.” Dat deed de toch wel depressieve sfeer daar teniet. Over transformatie gesproken!

Ze vertelde ook, dat veel mensen, die op Trump gestemd hebben, op zich prima mensen zijn, maar toch...het is allemaal wel een beetje benauwend. Omdat ik me wat laat had aangemeld, ben ik bij geen enkele gespreksgroep ingedeeld, maar dat vond ik niet erg; het was zo nog intensief genoeg. Wel jammer, dat de verkooptafel wat pover was ingericht en ik geef toe ik heb er zelf ook niet aan gedacht. Toch was er nog een aardige opbrengst voor de kleuterschool in het

Amary Camp bij Ramallah.

De twee onderwerpen, 'living the transformation' en 'moderne slavernij' spraken me wel aan. Over het laatste heeft Jannie al heel duidelijk wat geschreven. Wat kan ik daar nog aan toevoegen? Allereerst een paar vragen. Zou de afschaffing van de slavernij een nieuw Quakergetuigenis kunnen zijn? Als wij uitgaan van "Living the transformation", wat kan dat in dat geval voor ons betekenen? Hedendaagse slavernij heeft ook te maken met milieuvervuiling en het is verweven met de economie en met criminaliteit. Het luistert allemaal nogal nauw.

De journalist, die foto's en feiten over slavernij had verzameld, heeft een paar maal geprobeerd er bij de autoriteiten op aan te dringen er iets aan te doen. Hij kon kiezen: de gevangenis in of het land uit. Dat was in Bangladesh. Het boek van Kevin Bales heet: Blood and Earth. Hij was op onze AV en hield er een presentatie over.

Het verhaal van Johannes, over transformatie, zou mijn verhaal kunnen zijn. Het houdt me al jaren bezig. Dan komen er begrippen bij me boven zoals: omvormen. Van negatief naar positief. Van elke ervaring kun je leren, om zo een beter, of wijzer mens te worden. In principe dan, want

er zijn gebeurtenissen, waar geen woorden voor zijn, die te vreselijk zijn. En dan ligt het voor ieder mens ook weer anders. Dit is dus geen goedpraten van onrecht, maar wel een geloof in een innerlijke kracht, misschien wel juist op momenten, dat je het niet verwacht.

De bijdrage van Sytse over angst sprak me ook heel erg aan.

Er was ook een vertegenwoordiger van de Doopsgezinden in ons midden. Hij bracht een erg leuk nieuwtje: de uitgave van een boek over het leven van Harcourt Klinefelter, ooit naaste medewerker van Martin Luther King.

Harky maakt ook deel uit van mijn verleden en dan ging het om trainingen in geweldloze actie. Die werden gegeven in de Volkshogeschool Overcinghe, in Havelte. Zo waren we daar ooit samen met Molukse jongeren, ten tijde van de treinkapingen. Er zijn meerdere Vrienden met Harky in contact geweest.

Er was zoveel dit weekend, maar moet alles opgenoemd worden?

De vriendelijkheid van het ene personeelslid van De Bosbeek, het heerlijke eten, verzorgd door Mirjam, de glimlach van Marlies, Sigrid en Fransje bij het zingen. Het prachtige getuigenis van Renke, over de twee sleutels en het Koninkrijk Gods. Het verhaal van Marlies tijdens de meeting, over de zaadbollen, die we tijdens een vorige AV maakten. Bij haar in de buurt had ze er een aantal uitgezet, maar er waren maar een paar opgekomen.

Moet je dit symbolisch zien? Ik moest denken aan een schilderij "de Zaaier" van Vincent van Gogh en uiteraard aan de parabel, die hierover in het Nieuwe Testament van de Bijbel te lezen is. Humor was er ook—een goed teken.

In de woorden van Jan de Winter en in diverse acts met de Quaker-hoed, door Lucas en Hylkia.

Samen Vrede Bouwen met BUZA?

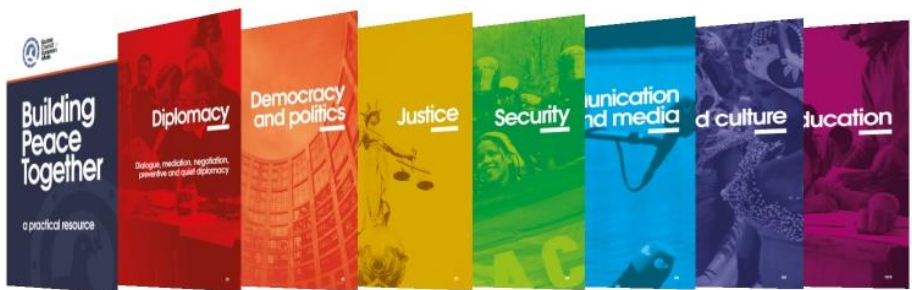
(Vervolg van Vriendenkring juni blz 32) door Peter van Leeuwen

De bijeenkomst in Den Haag van BUZA, QCEA, GGPAC en anderen

Als Nederlandse steungroep van ons Quaker-team in Brussel (QCEA*) hebben wij een evenement gesponsord, waarin het Ministerie van Buitenlandse Zaken op 14 juni bijeenkwam met een vijftiental maatschappelijke organisaties, waaronder HaagsVredesinitiatief.nl, Samenveilig.earth, KerkenVrede.nl, en natuurlijk QCEA.org zelf, dat deze bijeenkomst organiseerde samen met GGPAC**.

Olivia Caeymaex (QCAE - peace) mocht de eerste presentatie geven, die natuurlijk over het nieuwe boek 'Building Peace Together' ging en dan met name de principes die voor kansrijke vredesinitiatieven in acht genomen dienen te worden.

Een enigszins abstract verhaal, maar dat deed niet onder voor een veel abstracter verhaal van Buitenlandse Zaken zelf waarin de drie pilaren van het Nederlandse geïntegreerde veiligheidsbeleid (voorkomen, versterken, verdedigen) werden toegelicht. De EU spreker (medewerker van Mevr. Federica Mogherini- Hoge Vertegenwoordiger van de Europese Unie voor Buitenlandse Zaken en Veiligheid en Vice-President van de Europese

Commissie) sprak meer aan de hand van voorbeelden, wat een goede opstap naar een levendige discussie bleek.

Voor mij kwamen de belangrijkste vragen van drie vrouwen: Olivia Caeymaex (QCEA), Corien van Dorp (Haagse MV) en Greetje Witte-Rang (Kerk en Vrede). Hoe gaat een abstract, papieren beleid in de praktijk vormgegeven worden? Hoe bij schaarste, bijvoorbeeld van water, te kiezen tussen verschillende kwaden? Hoe te voorkomen dat Nederlands ontwikkelingsbeleid een afgeleide wordt van veiligheidsbeleid? Bij dat laatste zouden arme volken die een veiligheidsrisico belichamen bevoordeeld worden boven arme groepen die voor ons geen bedreiging vormen, wat een aanfluiting van medemenselijkheid zou zijn. Gelukkig is het Nederlandse geïntegreerde veiligheidsbeleid verplicht om tussen nu en maart 2020 (voortgangsrapportage aan de Tweede Kamer) met maatschappelijke organisaties te overleggen over die geïntegreerde aanpak. QCEA heeft zich daarbij door haar studie en integriteit goed weten te positioneren, want zowel door Buitenlandse Zaken als de Europese vertegenwoordiger als de moderator (Cordaid) werden complimenten gemaakt over ‘Building Peace Together’ en de QCEA benadering in de gesprekken. Hopelijk blijft er dus veel werk aan de winkel. We boffen dat diverse Vrienden goed in netwerken verbonden zijn met vredesactivisten in Nederland en onze stem mogen laten horen.

Olivia Caeymaex QCEA-peace 1

Greetje Witte Wang Kerk en Vrede

*QCEA - Quaker Council for European Affairs

**GGPAC - mondiaal partnerschap voor de preventie van gewapende conflicten

De video over Building Peace together is boeiend:

https://www.youtube.com/watch?time_continue=226&v=TPbIII-8Qy0

Verslag van de Britse Jaarvergadering

gehouden van de 4de tot de 7de van de vijfde maand in 2018 te Londen.

door Marianne IJspeert

*Deelnemers aan de Britse Jaarvergadering in 2017 maken een Q
bron: website Britse Quakers*

Het belangrijkste wat ik over deze vergadering te melden heb, is dat de Britse Vrienden besloten hebben om hun boek ‘Quaker Faith & Practice’, voor het eerst uitgegeven in 1994 en daarna verschillende malen aangepast, te herzien. Dat is op zich niet vreemd, omdat de periodieke herziening van het Book of Discipline tot de Quakertraditie behoort. Wij geloven immers dat de waarheid niet voor eens en altijd vast te leggen is in geloofsbelijdenissen en dogma’s, maar dat er voortschrijdend inzicht kan zijn, ook wel voortgaande openbaring genoemd, want God spreekt ook nog tot ons in de huidige tijd. Het ging er dus niet om óf het huidige boek herzien zou worden, maar wannéér. ‘Is de tijd rijp voor herziening en zo ja, zijn wij bereid om daar offers voor te brengen?’, was de belangrijkste vraag. Want de consequentie is dat er dan een aantal andere zaken moeten wachten, omdat een herzieningsproces veel tijd en inzet vergt van een grote groep Vrienden. Dat laatste kunnen wij als Nederlandse Vrienden beamen. Het is een proces waarbij vooral naar binnen gekeken wordt (*inreach*), terwijl we altijd zo graag de blik naar buiten richten en handelend op willen treden om de wereld rechtvaardiger, leefbaarder, duurzamer en vredzamer te maken.

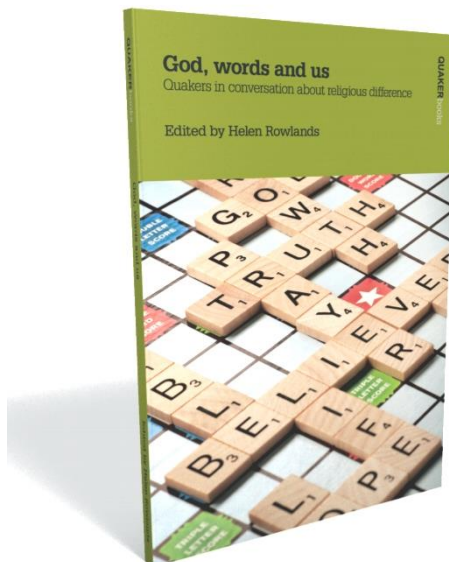
*Tentoonstelling van oude boeken van discipline van drie en halve eeuw Quakerisme
bron: website Britse Quakers*

De besluitvorming was al terdege voorbereid door de ‘Revision Preparation Group’ en een theologische denktank, die een boekje had uitgegeven met de titel: ‘God, words and us’. Dit boekje over de bekende vraagstukken van theologie en taal was in de lokale vergaderingen (meetings) besproken. Daarom was de uitkomst van de besluitvorming eigenlijk geen verrassing, maar er is wel veel tijd aan besteed. Er was daarvoor veel ruimte vrijgemaakt in de agenda van de jaarvergadering.

Vrijdagavond werden snel de benoemingen afgehandeld en nog wat formele zaken en daarna ging alle tijd en aandacht naar dit voorname agendapunt. Ik herinner me de uitspraak van een oud-schrijver van onze jaarvergadering, die zei: ‘Ook al hadden we maar één punt op de agenda staan, dan zouden we daar nog te weinig tijd voor hebben...’ Maar er kwamen wel indrukwekkende bijdragen, die de schrijver consequent ‘vocal ministry’ noemde.

God, words and us

Quakers in conversation about religious difference

Het boekje ‘God, words and us’ dat naar iedere lokale groep is gestuurd in Engeland bron: website Britse Quakers

Toch zag ik ook een Vriend steeds weer opstaan en gaan zitten, omdat hij het woord niet kreeg. Ik kende hem nog van EMES (de Europese en Midden-Oosten Sectie van FWCC) en vroeg hem wat hij had willen zeggen. Hij zei dat hij iets radicaals had willen zeggen als: waar hebben we dat boek nou eigenlijk voor nodig? En dat hij al lang geen spreektijd meer krijgt op de jaarvergadering. Zo kan het helaas toch ook gaan in de Britse Jaarvergadering, waar de andere jaarvergaderingen altijd naar opkijken als het toonbeeld van Quakerdiscipline. Natuurlijk kan niet iedereen het woord krijgen in een vergadering met zo'n achthonderd Vrienden, maar dit vond ik wel triest. De schrijvers moeten zich volgens de traditie laten leiden door de Geest bij het bepalen wie het woord mag hebben, maar waren ze misschien toch een beetje bevooroordeeld?

Het gevoel van de vergadering was dat herziening nodig was en dan met name van het reglementaire gedeelte, dat vroeger 'Church Government' genoemd werd, bij ons de Richtlijnen. Bovendien was de vergadering het erover eens dat het boek inclusiever moest worden, zodat lezers uit gemarginaliseerde groepen in de samenleving zich er beter in zouden kunnen herkennen. Bovendien moest meer aandacht besteed worden aan het gebruik van de moderne communicatiemiddelen.

Een indrukwekkende bijdrage kwam van een oudere Vriendin, die zei dat we af moesten van die archaïsche taal. Maar wat voor de een archaïsch is, is voor de ander juist heel wezenlijk. Het is niet alleen een kwestie van taal, maar ook van theologie. Ik vermoed dat het herzieningsproces, dat nog niet eens begonnen is, veel discussie zal opleveren, omdat er een grote diversiteit aan opvattingen is onder de Britse Vrienden. Over die diversiteit werd herhaaldelijk opgemerkt dat het een rijkdom is, maar ik denk dat dat ook een manier is om een probleem te ontkennen. Het probleem dat de geloofsinhoud van het Britse Religieuze Genootschap der Vrienden uiterst vaag is, nog vager dan bij ons. Als je de grootste tijd van je religieuze samenkomsten in stilte doorbrengt en een grote vrijheid accepteert in gesproken bijdragen, kun je inhoudelijk uit elkaar groeien. De gezamenlijke voedingsbodem, die geestelijke groei mogelijk maakt en inspiratie geeft voor de gesproken bijdragen, droogt dan op. Als je onvoldoende tijd besteed aan het samen nadenken en praten over wat je beweegt, kun je van elkaar vervreemden. Als je blij bent met iedereen die lid wil worden, of die nu in God gelooft of niet, vervaagt de Quakeridentiteit. Bovendien ontbreekt een referentiekader voor het gebruik van het woord God, omdat de Bijbel niet meer gelezen en uitgelegd wordt.

Ik heb met grote belangstelling gekeken en geluisterd naar het verhaal dat op zondagochtend aan de kinderen verteld werd. Daarin kwam God voor en de Geest en de Quakersamenkomst. Tot mijn grote verbazing werd de kinderen wel verteld over de doortocht van het Joodse volk door de woestijn, maar niet over Jezus. Ook in de bijdragen aan de discussie over Quaker Faith & Practice werd Jezus nauwelijks genoemd. Dit bracht mij op de gedachte dat het Britse Genootschap onderweg is (door de woestijn van vervreemding en misverstanden...) naar een zeer liberaal Jodendom, waarin de plaats van de de Joodse Bijbel (Tenach) ingenomen wordt door het boek 'Quaker Faith & Practice'. Wat we gemeen hebben met het Jodendom is de nadruk op de geloofspraktijk. Het gaat ons meer om de orthopraxie dan om de orthodoxie, dus de juiste praktijk in plaats van de juiste leer. Maar we hebben niet dat respect voor de eeuwenoude overgeleverde teksten, dat zo kenmerkend is voor het Jodendom. Toch vraag ik me af of je het Britse Genootschap nog een kerk kunt noemen – en dat woord werd wel gebruikt -, als Jezus niet meer in het gezamenlijke verhaal voorkomt. Hoe geloofwaardig ben je dan nog in de oecumene? Kun je dan nog eenduidig naar buiten treden?

kinderen spelen buiten bij de Britse Jaarvergadering, bron: website Britse Quakers

In de pers zijn een paar tendentieuze berichten verschenen als zouden de Quakers het woord God willen schrappen etc. Elders in deze Vriendenkring wordt aandacht besteed aan het artikel in The Guardian. Het beeld dat geschetst wordt van de Quakers vind ik wel herkenbaar, maar wat gezegd wordt over de jaarvergadering is zeer voorbarig, want het herzieningsproces is nog niet eens begonnen. De Herzieningscommissie moet zelfs nog benoemd worden.

Zendbrief van België en Luxemburg

10-13 mei 2018, Maldegem, België

Aan Vrienden overal,

"Ga zitten en let op, er is geen tijd te verliezen, wanneer er geestelijk werk gedaan moet worden!"

Dit was het bevel van een sjamaan uit Papoea-Nieuw-Guinea. Onze gast-spreker, Alastair McIntosh, deelde deze met ons tijdens zijn toespraak over het ontwikkelen van gemeenschap en het verzorgen van zaailingen. Hij gebruikte zijn eigen betrokkenheid bij de landhervormingsbeweging op het eiland Eigg, van de Binnen-Hebriden behorend bij Schotland als voorbeeld. Tegen de verwachtingen in kocht de hele eilandgemeenschap zelf al het land van Eigg op, toen het in de jaren negentig op de markt kwam. Alastair deelde de ervaringen die de eilandbewoners hadden opgedaan bij hun zoektocht om hun land en erfgoed terug te krijgen en gemeenschapszin op te bouwen.

De presentatie van Alastair inspireerde de intensieve discussies van drie dagen over de toekomstige richting van onze Quaker-gemeenschap in België en Luxemburg. Onze Quakergroep is van oudsher een relatief kleine bijeenkomst geweest. De meerderheid van de leden en deelnemers was afkomstig van buiten België. We erkennen de belangrijke rol die 'eldership' en 'oversight' spelen in het leven van elke meeting. ('Eldership' voedt de spiritualiteit van de meeting. 'Oversight' zorgt voor de pastorale zorg van individuele mensen en van de gemeenschap, red). Onlangs hebben we echter moeite gehad om vacatures voor deze rollen te vervullen. Onze driedaagse Jaarvergadering heeft ons de tijd en ruimte gegeven om de wortels van het probleem te verkennen en om duidelijkheid te krijgen over hoe we verder willen. Ook om onze kennis en begrip van elkaar te ontwikkelen en om samen te genieten. We hebben aanzienlijke vooruitgang geboekt tijdens deze bijeenkomst en we hebben ook concrete plannen gemaakt voor de rest van het proces.

We hebben de tijd genomen om na te denken over de specifieke aard van onze meeting, in het besef dat verschillende mensen naar ons toekomen met verschillende behoeften en verwachtingen, die ook in de loop van de tijd variëren. We zoeken een harmonieuze balans tussen het bieden van een plek die gastvrij is voor de ziel, een ruimte waar we gewoon kunnen zijn, en erkenning van de verantwoordelijkheden die horen bij het deel uitmaken van een gemeenschap. We zijn allemaal verantwoordelijk voor het welzijn van elkaar en van de Meeting.

Tegelijkertijd worden we aangemoedigd om te wijzen op een groeiende belangstelling voor de Quaker-weg die heeft geleid tot de oprichting van een

nieuwe worshipgroep in de stad Gent. We voelen ons nederig en bemoeidigd door deze ontwikkelingen, die nieuwe uitdagingen met zich meebrengen in het leren van en ondersteunen van elkaar, inclusief een betere weerspiegeling van de taalkundige diversiteit van onze gemeenschap. We zijn geroepen om een rijkere bodem te bieden waarin de zaailingen van onze gaven, onze gemeenschap met elkaar en onze getuigenis van Quakerwaarden kunnen gedijen.

In en namens België en Luxemburg Jaarlijkse vergadering

Ruth Harland, schrijver

Phil Gaskell, assistent-schrijver

Wereld Quakerdag

Zondag 7 oktober 2018

<http://www.worldquakerday.org>

Welcome to the World Quaker Day website

Sluit je aan bij de Quaker-familie over de hele wereld in (stille) samenkomen en viering! Friends World Committee for Consultation (Wereld Quaker Organisatie) nodigt je uit bij de Quakers over de hele wereld voor World Quaker Day 7 oktober 2018, voor het 5e jaar. Het thema 'Crossing Cultures, Sharing Stories' brengt ons samen in onze gedeelde ervaring van 'worship' en viert onze prachtige diversiteit aan expressie. Kerk naar kerk, vergadering naar vergadering, van land tot land, en van sectie tot sectie, we voelen de kracht van God die ons tot een getrouw gezin verzamelt. We verwelkomen alle uitingen van Quaker 'worship'!

Hoe vier je World Quaker Day? Ideeën over hoe je met het thema kunt werken, vind je op de pagina Bronnen van de website www.worldquakerday.org

'Zijn de Quakers iets op het spoor?'

*Door Simon Jenkins in de 'Guardian', mei 2018,
vrije vertaling Erik Dries*

Er broeit iets bij Quakers. Op hun jaarlijkse bijeenkomst dit weekend hadden zij het, naar verluidt, over het laten vallen van de term God uit hun bijeenkomsten. De reden, zei een van hen, is omdat de term "sommigen van de Quakers een ongemakkelijk gevoel geeft". 14% van de Britse Quakers is atheïst. 43% zegt niet te kunnen geloven in God. Ze komen naar bijeenkomsten voor vriendschap, in plaats van voor de oriëntatie op het hogere. Andere agendapunten op de jaarlijkse bijeenkomst zijn transgenderisme, homohuwelijk, klimaatverandering en sociale media. Religie is een vermoeiende bezigheid. Ik ben geen Quaker of gelovige, maar ik ben naar de Quaker bijeenkomsten geweest, meestal huwelijken of begrafenissen, en vond ze indrukwekkend. Het ontbreken van ritueel, de nadruk op stilte en gedachte en het getuigenis van "vrienden" lijken hevig modernistisch. Het ontbreken van ceremonie en liturgisch gedoe zorgt ervoor dat de Quakers een punt hebben van waaruit gekeken kan worden naar het niemandsland tussen geloof en niet-geloof in, de "nieuwe religiositeit". Een afnemende 40% van de Britten beweert dat ze geloven in een bepaalde vorm van God, terwijl een derde zegt dat ze atheïst zijn. En dan is er een kwart over met een vaag agnostische "spiritualiteit".

Wat deze woorden betekenen is het onderwerp van intensief debat. Wat is de spiritualiteit waarin deze mensen zeggen te geloven? Het is duidelijk dat de meeste mensen dit niet langer vinden in een kerk. Ja, in noodsituaties of tijden van tegenslag, wanneer de wereld anders onverklaarbaar lijkt, gaat men nog naar een kerk. Na bijvoorbeeld de spraakmakende dood van prinses Diana.

Zoals de socioloog Grace Davie schrijft in haar boek 'Religie in Groot-Brittannië', is de kerk een soort van openbaar nut, een brandweerkazerne of pop-up eerste hulp post. Volgens Davie, tonen deze mensen het beleven van een "plaatsvervangende religie", of zoals zij het noemt "geloven maar er niet bij horen" (believing not belonging). Ze houden niet van de kerkelijke zogenaamde collegialiteit, het handenschudden, het happy-clappy gevoel en het gevoel van beklemming. Zij proberen niet echt God te vinden, eerder een mentale en fysieke ruimte om hun gedachten te kunnen ordenen, een plek waar ze "anonimiteit" vinden, en "de mogelijkheid om te

komen en te gaan zonder uitleg of groet, ... om over te kunnen stappen van één fase van de betrokkenheid naar de andere".

The Quaker meeting house at Carperby in Wensleydale.

Deze verklaring wordt gebruikt om het aanhoudende succes van kathedralen uit te leggen, terwijl de kerken leeglopen. Het lijkt erop dat kathedralen voldoen aan een quasi-seculier zoeken naar alleen-zijn en innerlijke vrede, dat gestimuleerd wordt door de geweldige architectuur en muziek. Zij bieden vooral anonimiteit.

Een ander onderzoek stelt dat artsen steeds vaker gebruikt worden als de "nieuwe geestelijken", door mensen die niet ziek zijn, maar op zoek naar "betekenis en een doel om voor te leven". Het zou een dappere huisarts zijn die een dosis 'ochtendgebeden' een keer per dag zou voorschrijven. Maar iets "spiritueels" is nodig. De groei in de psychotherapie is geen geheim. Naarmate de religie afneemt, ontstaat een verlangen naar therapie. De 12-stappen van anonieme alcoholisten hebben veel gemeen met Quakerisme, met name de nadruk op niet-autoritaire kameraadschap. Nog verderop liggen de wildere kusten van mindfulness, meditatie, geluk cursussen en "holistische spiritualiteit". Dit alles suggereert dat de puur fysieke aspecten van ons wezen niet altijd voldoen aan de behoeften van een volledig persoon.

De Quakers zijn altijd opvallend geweest. Ze waren een ontwrichtende kracht in 17e-eeuwse religie. Ze bloeiden hoewel [...] ze vervolgd werden voor het ontzeggen van trouw aan de Church of England. Hun uitsluiting bracht Englands eerste industriëlen, bankiers en zoetwarenfabrikanten

voort. Quakerisme is de laatste tijd misschien minder in trek omdat er geen garen meer te spinnen is in opstanden tegen de kerk.

Als Quakers nu vinden dat God "ongemakkelijk" is, dan hoor ik de kreten van preekstoelen dat ongemakkelijkheid het hele punt van het christendom is. Comfort is in het hiernamaals, en dat was een 'unique selling point' van de kerk sinds Luther en pauselijke aflaten. Voor Luther was dat een truc, oplichterij. Wat is géén oplichterij in de zoektocht van de mensheid voor comfort in het hier en nu, voor therapie in de ruimste zin van het woord.

De verhevenheid van een oud Quakerhuis en de opwinding van een kathedraal bieden meer dan een emotionele eerste hulppost.

Zij bieden een goede plek waar iedereen het prettig vindt om te zijn, om te denken, om helderheid te krijgen in hoofd en gedachten. Er is geen behoefte aan goden of religie om te rusten en te worden vernieuwd.

En daar heeft het Quakerisme dan nog aan toegevoegd de ervaring van opstaan en het uiten van twijfels, angsten en vreugden te midden van een gezelschap van "vrienden", die alleen met hun eigen stilte reageren. De therapie is de gedeelde ervaring. Haal God uit de kamer en de Quakers zijn inderdaad iets op het spoor.

Vragen die Erik Dries aan jou wil stellen:

- Geeft de term God jón een ongemakkelijk gevoel?
- Kunnen de Nederlandse Quakers een huis zijn voor 'atheïsten en voor mensen met een vaag agnostische spiritualiteit'?
- Zijn de mensen die 'komen en gaan zonder uitleg of groet' even welkom als de leden of vastere attenders? Waaruit blijkt dat?
- Citaat: er is geen behoefte aan goden of religie om te kunnen rusten en te worden vernieuwd. Hoe reageer jij op deze uitspraak?

Reacties op het artikel 'Zijn de Quakers iets op het spoor?'

reactie van Thea Droog

Het woord God omvat voor mij alle mogelijkheden die er zijn voor een opperwezen. Als zo'n opperwezen niet bestaat, kan je het woord God wegdoen. Het geeft me alleen een ongemakkelijk gevoel als ik over dat woord met buitenstaanders moet praten, want die gooien er allerlei emoties in, het liefst negatieve.

Atheïsten en vaag agnosten maken alleen maar gebruik van een heel klein deel van ons gedachten- en gewoontengoed. Zij voegen daarom ook niets toe; zij zijn niet onwelkom, maar wij kijken ook niet verlangend uit naar hun komst.

Rusten en vernieuwen kan inderdaad ook via therapie, waar goden of religie niet bij nodig zijn. Maar de diepe rust en het vertrouwen die ontstaan als "Iets" of "Iemand" een persoon heeft aangeraakt, kan met niets vergeleken worden.

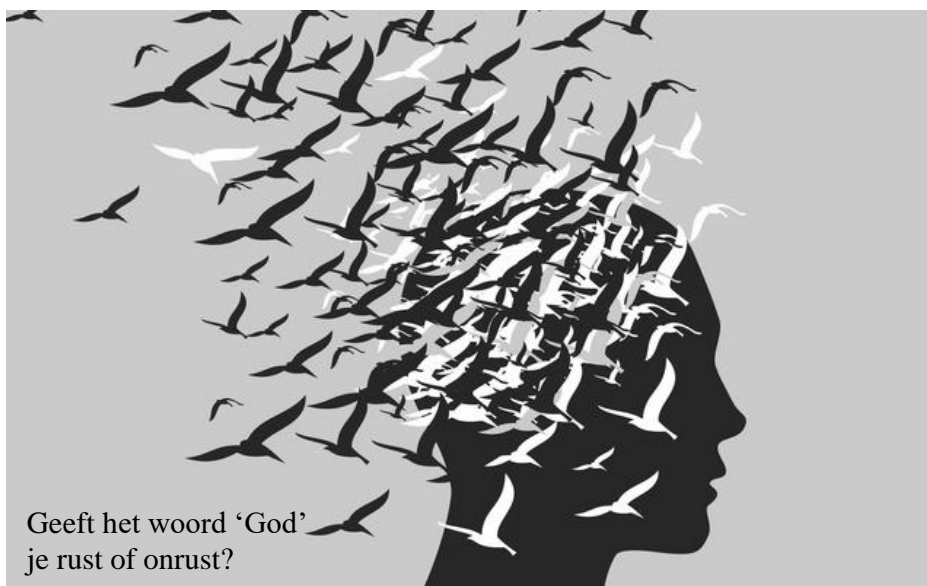
reactie van Kees Nieuwerth

Gezien mijn recente artikelen in The Friend/Vriendenkring zal het je niet verbazen dat ik het een verschrikkelijk artikel vind. Ik kreeg het toegestuurd door een Britse Doopsgezinde vriendin die verbijsterd was. Waarom worden non-theïsten/atheïsten in vredesnaam lid van een Religieus Genootschap? Waarom is hen dit door Bezoekende Vrienden niet gevraagd? Overigens zeggen Britse Vrienden me dat de journalist in kwestie er maar even bij was en dat zij het artikel geen goede weergave vinden van het gesprek tijdens de BYM...

reactie van WillemFurnée

Vraag 1: Geeft de term *God* jou een onrustig gevoel!

Nee, helemaal niet. Ik denk dat de term een belangrijk onderdeel is van onze woordenschat. Waar ik wel heel onrustig van word is de manier waarop deze term de geloofsbeleving van mensen heeft beïnvloed. Door het woord god wordt G.D al snel een afgod met een verblijfplaats, een wil, een mening etc. Daarom gebruik ik het woord vrijwel nooit. Ik geef het mysterie geen naam, maar verlang ernaar, probeer mij daarvoor open te stellen en er vanuit mijn hart woorden aan te geven als ik mij daartoe gevoelen voel.

Vraag 2: Kunnen de Nederlandse Quakers een huis zijn voor atheïsten en mensen met een vaag agnostische spiritualiteit? Iedereen die zich bij ons thuis voelt is welkom als huisgenoot. Het gaat er niet om hoe iemand zijn/haar levensovertuiging onder woorden brengt maar de houding die men aanneemt ten aanzien van de medemens, of misschien nog subtieler: welke idealen men heeft. Iemand die atheïst is komt misschien juist wel naar de Quakers om kennis te maken met het mysterie dat zich in een stille quakersamenkomst voltrekt. Het lijkt mij heel interessant om te horen hoe een atheïst zijn beleving in de stilte onder woorden brengt! Hoe meer verschillende “geloofs-talen” in een quakergroep vrij uitgesproken kunnen worden, hoe rijker de groep. Ik zou het geweldig vinden als de Haagse Maandvergadering zo open zou zijn dat atheïsten en agnosten zich er thuis zouden kunnen voelen.

Vraag 3: Zijn de mensen die 'komen en gaan zonder uitleg of groet' welkom als leden of vastere attenders? Waaruit blijkt dat? Ook deze mensen zijn hartelijke welkom. Ze komen misschien niet voor ons, maar uit verlangen naar de gezamenlijk beleefde stilte en wat zij daar persoonlijk in beleven. Maar als iemand echt met niemand wil praten dan is lidmaatschap vrijwel uitgesloten omdat ze dan waarschijnlijk geen bezoekende Vrienden willen ontvangen. Maar misschien valt daar een mouw aan te passen. Het feit dat iedere quakersamenkomst (behalve misschien de “thrashing meeting”) als basis de stilte heeft waarin iedereen zich naar binnen keert en van daaruit spreekt, zingt of weet ik wat doet, hetzij

individueel of collectief, is een essentiële quaker traditie. Iedereen die zich daar goed bij voelt en dit respecteert is welkom. We moeten niet denken in termen van eenmalig, tijdelijk of vast, maar ons verheugen over iedere persoon die naar onze samenkomst komt. Al is het maar één keer. Wanneer we iedere nieuwe bezoeker als potentieel nieuw lid beschouwen zijn we op de verkeerde weg. Dat is een vorm van egoïsme en daarmee doen we de bezoeker te kort. Elke (nieuwe) bezoeker is een 'godsgeschenk'.

De laatste vraag is geen vraag maar een stelling die ik als volgt heb geherformuleerd:

Stelling: Het is niet noodzakelijk zich in te laten met goden of religie om te kunnen rusten en te worden vernieuwd.

Ik ben het met deze stelling eens. De Onnoembare, werkt op een manier die zich aan onze waarneming onttrekt. Het feit dat iemand zich b.v. “atheïst” of “agnost” noemt belet G.D niet deze persoon “met rust te laten”. Dat bedoel ik letterlijk zo! Als je ogen geopend worden voor het Innerlijk Licht brengt dat meer onrust dan rust, maar ook een bodemloos vertrouwen. George Fox is daar een sprekend voorbeeld van. Jaren in de gevangenis, regelmatig afgetuigd en toch tot zijn dood toe trouw gebleven aan de innerlijke Stem.

Tot slot een citaat van George Fox waarin geen sprake is van enige vorm van 'geloofstaal', maar alleen van Kracht, Geest, Genade Waarheid en Vertrouwen.

“Niemand kan leven als een echte christen, als een heilige profeet of een apostel als hij niet leeft vanuit dezelfde kracht, geest, genade, waarheid en hetzelfde vertrouwen, als waaruit zij leefden.” (*Brieven nr. 357 (1679), Works 8:164*).

*hetzelfde
vertrouwen .....*?

Slavernij

Minuut van de Algemene Vergadering van de Quakers (25-27 mei 2017)

AV 18/13 Thema 'Living the Transformation'

Kevin Bales (universiteit van Nottingham) gaf een uitgebreide presentatie over hoe Quakers aan de wieg stonden van de beweging om eerst de slavenhandel en later de slavernij zelf illegaal te verklaren. Toch leven er ook nu nog ongeveer 40 miljoen mensen wereldwijd onder omstandigheden die neerkomen op slavernij. Slavernij wordt hierbij gedefinieerd als de complete controle van de ene persoon over een andere persoon. Kevin confronteerde ons met de realiteit van slavernij in onder andere India, Nepal, Bangladesh, Congo en het Amazone-gebied in Brazilië. Bovendien demonstreerde hij de samenhang hiervan met illegale ontbossing en de gevolgen daarvan voor CO₂-opname en klimaatverandering. Gelukkig is er ook een keerzijde: het is goed haalbaar om hele gemeenschappen duurzaam uit slavernij te bevrijden. Dit kan bekostigd worden door deze gemeenschappen in te zetten voor herbebossing en de "carbon credits" die hierdoor ontstaan te verkopen. Dankzij deze methode zijn er al honderden dorpen duurzaam uit slavernij bevrijd!

In kleine groepen vroegen we ons vervolgens af of er een Quaker getuigenis tegen slavernij zou moeten komen, hoe het komt dat de aandacht voor dit traditionele Quaker concern tegenwoordig wat is weggezakt, en wat we zelf zouden kunnen doen om moderne vormen van slavernij tegen te gaan en ook bij anderen onder de aandacht te brengen. Bijvoorbeeld door zo min mogelijk producten te kopen waarbij ergens in de productieketen dan wel bij de winning van grondstoffen hiervoor gebruik wordt gemaakt van arbeiders onder erbarmelijke omstandigheden. En door organisaties te steunen die zich daadwerkelijk inzetten voor het duurzaam bevrijden van mensen uit moderne slavernij. In diverse presentaties van Kevin Bales op YouTube en op zijn website is hiervoor nog meer informatie te vinden.

In kleine groepjes
bijeën

Kevin Bales

bron: <https://www.nottingham.ac.uk>

Kevin Bales is hoogleraar hedendaagse slavernij aan de 'School of Politics & International Relations'. Hij was mede-oprichter van de NGO Free the Slaves, de Amerikaanse Zuster Organisatie van de Engelse 'Anti-Slavery International'. Zijn boek Disposable People (Wegwerpmensen): (1999) werd genomineerd voor de Pulitzer Prize en is nu in andere talen gepubliceerd. Aartsbisschop Desmond Tutu noemde het "een goed onderbouwde, wetenschappelijke en diep verontrustende ontmaskering van de moderne slavernij".

In zijn Quaker blog.....

bron: www.quakerquaker.org

Ik houd van onze geloofsgemeenschap, zelfs van het wollige denken dat soms opduikt. We zijn ons allemaal bewust van onze eigenaardigheden. We brengen ze in balans met onze goede eigenschappen en tenslotte (en dit is vaak een beetje respect voor onszelf) - hebben we goed werk geleverd tegen de slavernij! En het klopt, we hebben de vroege bewegingen tegen de slavernij geleid. We hebben ethische consumptie uitgevonden en waren van cruciaal belang bij het beëindigen van de legale slavernij.

En toen ... hebben we de bal laten vallen. De slavernij is nooit gestopt, zoals bij de meeste misdaden die men illegaal verklaart, ze worden simpelweg in de schaduw geduwd.

Mijn belangrijkste taak de laatste vijftig jaar is mensen uit de slavernij halen. Klinkt dat anachronistisch? Dat zou niet moeten, omdat Friends een toezegging deden om de slavernij tot een einde te brengen. Toen ik me bewust werd van de omvang van de moderne slavernij, was ik natuurlijk geschokt en verontwaardigd, maar ik voelde ook sterk dat ik als Vriend meer had moeten weten en meer had moeten doen. Dus nu spreek ik met vrienden over slavernij, zowel historisch als modern. Ik hoop dat we een deel van het vuur weer zouden kunnen ontsteken dat leidde tot de uitvinding van de "NGO", mensenrechtencampagnes en alle andere instrumenten voor sociale verandering die nu alledaags zijn, maar in onze vroege anti-slavernijbewegingen ontstonden.

'Bloed en Aarde'

Moderne Slavernij, Ecocide en het Geheim om de wereld te redden

bron: <http://www.kevinbales.net/blood-and-earth.html>

Als toonaangevend expert op het gebied van hedendaagse slavernij reisde Kevin Bales naar enkele van de gevaarlijkste plekken ter wereld om mensenhandel te documenteren en te bestrijden. In de loop van zijn rapportage merkte Bales een patroon op: waar de slavernij bestond, nam ook de massale, ongecontroleerde vernietiging van het milieu toe. Maar waarom?

Bales vertrok om het antwoord te vinden in een fascinerende en ontroerende reis die hem meenam naar het leven van hedendaagse slaven en langs een productieketen die rechtstreeks naar de mobiele telefoons in onze zakken leidt. Wat hij ontdekte, is dat zelfs als het individuen, gezinnen en gemeenschappen vernietigt, nieuwe vormen van slavernij die

zich verspreiden in de wetteloze zones van de wereld ook een ernstige bedreiging vormen voor het milieu. Hedendaagse slavernij vernietigt de planeet en houdt direct verband met klimaatverandering.

Het product van zeven jaar reizen en onderzoek, Blood and Earth, brengt ons dramatische verhalen uit 's werelds mooiste en tragische plaatsen, de hotspots voor het milieu en de mensenrechten waar deze crisis geconcentreerd is. Maar het vertelt ook de verhalen van enkele van de meest voorkomende producten die we allemaal consumeren - van computers tot garnalen tot sieraden - waarvan de oorsprong op dezelfde plaatsen te vinden is.

Bloed en aarde roepen ons op de zware schade die we elkaar hebben aangedaan te herkennen, er een einde aan te maken en on opnieuw te committeren om de wereld te herstellen.

BLOOD AND **EARTH**

**MODERN SLAVERY, ECOCIDE, AND THE
SECRET TO SAVING THE WORLD**

KEVIN BALES

Kindslaafkampen in Natuurpark

bron: www.telegraph.co.uk/technology/2016/10/23/satellites-reveal-child-slave-camps-in-unesco-protected-park-in/

Satellieten onthullen hoe 'kinderen als slaven in kampen leven in een door de Unesco beschermd park in Bangladesh.

Waarschijnlijk werken honderden kindsclaven op een beschermd werelderfgoed in Bangladesh, volgens een onderzoeker die vijf voorheen

onbekende werkkampen ontdekte met behulp van satelliettechnologie.

Twee visverwerkingsfabrieken in het Sundarbans National Park in het zuidwesten van Bangladesh werden al verdacht van het gebruik van dwangarbeid, waaronder, zo beweert men, kinderen vanaf negen jaar die tot 40 uur achter elkaar werken.

De vijf extra kampen, die werden gebruikt om vis te drogen voor voedsel voor huisdieren, werden ontdekt door Professor Kevin Bales van de Universiteit van Nottingham met behulp van satelliettechnologie zoals Google Earth. Vanwege de grote corruptie is het uiterst moeilijk om hier iets tegen te ondernemen.

Werknemers op een garnalenkwekerij in het Sundarbans National Park in Bangladesh

Moderne slavernij in cijfers

- 40,3 miljoen mensen verkeren in moderne slavernij over de hele wereld.
- 10 miljoen kinderen verkeren overal ter wereld in slavernij.
- 30,4 miljoen mensen verkeren in slavernij in de regio Azië-Stille Oceaan, meestal in gebonden arbeid.
- 9,1 miljoen mensen verkeren in slavernij in Afrika.
- 2,1 miljoen mensen verkeren in slavernij in Noord- en Zuid-Amerika.
- 1,5 miljoen mensen verkeren in de ontwikkelde economieën in slavernij.
- 16 miljoen slachtoffers van de slavernij worden uitgebuit via economische activiteiten.
- 4,8 miljoen mensen worden gedwongen in seksuele uitbuiting.

- 99% van de mensen die worden verhandeld voor seksuele uitbuiting zijn vrouwen en meisjes.
- 4,1 miljoen mensen in slavernij worden door overheden uitgebuit.
- In de US wordt per jaar \$ 150 miljard aan - illegale winsten uit dwangarbeid gegenereerd in de particuliere economische sector.
- Het geschat aantal slaven Nederland is: 3.000-5.000 (hoofdzakelijk in de prostitutie).

De wereldkaart die door Kevin Bales en zijn onderzoekers is samengesteld.

Slavernij in Nepal

De jongerenactivisten Sarita en Sabina roepen hun burgemeester op om in actie te komen tegen meisjeshandel. Door onder meer bewustwordingscampagnes te starten, zodat alle meisjes, hun families en hun gemeenschappen bekend worden met de risico's van meisjeshandel en zijn ze minder kwetsbaar voor manipulatie of uitbuiting. Elk jaar worden meer dan 8.000 meisjes en vrouwen uit Nepal verhandeld. In de grensgemeenschappen tussen Nepal en India lopen meisjes het meeste risico. In die gebieden is Plan actief met het project *Action Against Child Trafficking (AACT)*. Plan geeft voorlichting, leidt actievoerders op, biedt ondersteuning, bewaakt grenzen, zorgt voor onderwijs en zet rehabilitatiecentra op.

PlanNederland werkt aan duurzame armoedebestrijding en een beter leven voor kinderen in ontwikkelingslanden, met speciale aandacht voor gelijke rechten en kansen voor meisjes.

Quakers in de anti-slavernij beweging

bron: Wikipedia,

De Quakers speelden een belangrijke rol in de beweging voor het afschaffen van de slavernij in zowel het Verenigd Koninkrijk als in de Verenigde Staten van Amerika. Zij behoorden tot de eerste blanken die de slavernij in de Amerikaanse koloniën en Europa aan de kaak stelden, en de Quakers werden de eersten die als organisatie collectief stelling namen tegen zowel de slavernij als de slavenhandel en zij werden later de voorhoede van de internationale en oecumenische campagnes tegen de slavernij.

Het begin

Quaker kolonisten begonnen de slavernij op het eiland Barbados (voor de kust van Venezuela) al in de jaren 1670 in twijfel te trekken, maar klaagden in eerste instantie pas in 1688 openlijk de slavernij aan. Vier Duitse Quakers, waaronder Francis Daniel Pastorius, protesteerden vanuit hun recentelijk opgerichte kolonie Germantown, vlakbij Philadelphia in de pas opgerichte Amerikaanse kolonie Pennsylvania. Deze actie, werd op dat moment schijnbaar over het hoofd gezien. Dit protest luidde een actief debat in van bijna een eeuw over de moraliteit van de slavernij onder de Quakers van Pennsylvania. Het gaat hier om geschriften die fel anti-slavernij zijn en ook om radicale acties van afzonderlijke Quakers, waaronder William Southeby, John Hepburn, Ralph Sandiford en Benjamin Lay.

Tijdens de jaren veertig en vijftig kreeg het anti-slavernij-gevoel steviger voet aan de grond. Een nieuwe generatie Quakers, waaronder John Woolman en Anthony Benezet, protesteerde tegen de slavernij en eiste dat de Quaker-gemeenschap de banden met de slavenhandel verbrak. Ze waren in staat om het populaire Quaker-gevoel uit te dragen. Zij bereikten dat de Quakers van Pennsylvania in 1758 verklaarden dat het deel nemen aan slavenhandel een daad van wangedrag is. De Britse Jaarvergadering die in Londen bijeen was, volgde al snel, met het uitreiken van een 'sterke minuut' tegen de slavenhandel in 1761. Tenminste op papier, want de

RUNAWAY

On the 30th of January 1778, a negro boy named Alick, about fifteen years of age. Had on when he went away: a check shirt, reddish coloured jacket, breeches, stockings and hat. He is branded on the breast with the letters R.W.

Whoever will secure said boy, or give information of any person or persons harbouring him, shall receive Four Dollars reward from **Richard Wright** in George Street, No. 22.

All Masters of Vessels are forbid harbouring, or carrying off the said boy on their peril.

advertentie om een ontsnapte slaaf terug te krijgen

wereldpolitiek zou ingrijpen. De Amerikaanse revolutie zou de Quakers verdelen aan beide kanten van de Atlantische Oceaan.

In het Verenigd Koninkrijk zouden Quakers de belangrijkste voortrekkers zijn in het oprichten van de 'Society for Effecting the Abolition of the Slave Trade' in 1787. Deze vereniging was, met wat tegenslagen, verantwoordelijk voor het beëindigen van de Britse slavenhandel in 1807 en het einde van de slavernij in het Britse Empire in 1838.

In de Verenigde Staten zijn de Quakers minder succesvol geweest. In veel gevallen was het makkelijker voor de Quakers om zich tegen de slavenhandel en het slavenbezit te verzetten in abstracte zin, dan om zich rechtstreeks te

verzetten tegen de slavernij zelf, als fenomeen, zoals zich dat manifesteerde in hun lokale gemeenschappen. Terwijl veel individuele Quakers zich uitspraken tegen de slavernij na de onafhankelijkheid van de Verenigde Staten, waren lokale Quaker-groepen vaak verdeeld over hoe te reageren op de slavernij; uitgesproken tegenstanders van slavernij onder de Quakers werden soms scherp bekritiseerd door andere Quakers.

Toch waren er ook lokale successen voor de antislavernij-beweging van de Quakers in de Verenigde Staten gedurende het einde van de achttiende en de vroege negentiende eeuw. Bijvoorbeeld, de 'Pennsylvania Abolition Society', die werd opgericht in 1775, bestond voornamelijk uit Quakers; zeven van de tien oorspronkelijke blanke leden waren Quakers en 17 van de 24 die deelnamen aan de eerste bijeenkomsten die de Society hield, waren Quakers. Gedurende de negentiende eeuw raakten de Quakers steeds meer geassocieerd met antislavernijactivisme en antislavernijliteratuur: niet in het minst door het werk van de abolitionist en dichter John Greenleaf Whittier die Quaker was. De Quakers van North Carolina brachten hun slaven vaak onder bij beleggingsondernemingen van lokale Quaker groepen om hun slaven de facto te bevrijden, terwijl de wetten van de staat slavenhouders verboden om hun slaven legaal te bevrijden. Deze praktijk

QUAKER MEETING

Divided over theological, economic and political differences with Kennett Monthly Meeting, Progressive Friends established their own Meeting at Longwood in 1854. While neither side associated the split with the Underground Railroad, many Progressive Friends were agents on the secret passage to freedom and their Meeting at Longwood was, from the beginning, a center for radical abolitionism.

Longwood attracted nationally famous abolitionists who journeyed from all over the country to speak there, including Frederick Douglass, John Greenleaf Whittier, and William Lloyd Garrison.

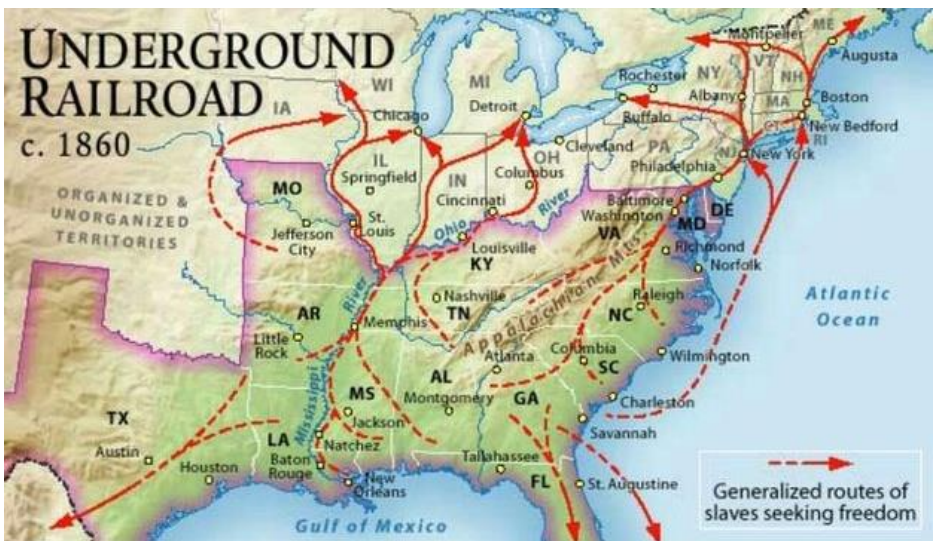
Today, the building houses the Chester County Tourist Information Center and is located at the entrance of Longwood Gardens along Route One in Kennett Square.

Longwood Meeting House, 1865, photo by J.W. Hurn, Chester County Historical Society Photo Archives.

liep van 1808 tot 1829. Op het hoogtepunt van dit programma, in 1826, hielden de Quakers 600 slaven in deze ondernemingen. Na 1829 nam het belang van dit soort ondernemingen af en verlieten veel Quakers North Carolina om hun slaven in "vrije staten" te bevrijden.

Quakers waren ook prominent betrokken bij de 'Underground Railroad', een serie onderduikadressen om slaven die de vrijheid zochten een veilige weg naar de staten te bieden die de slavernij al hadden afgeschaft. Bijvoorbeeld, Levi Coffin begon als kind weggelopen slaven te helpen in North Carolina. Later in zijn leven verhuisde Coffin naar het gebied Ohio-Indiana, waar hij bekend werd als de president van de Underground Railroad. Elias Hicks schreef in 1811 de 'Observaties over de slavernij van de Afrikanen' en drong aan op een boycot van de producten van slavenarbeid. Veel families hielpen slaven om te ontsnappen tijdens hun reizen via de 'Underground Railroad'. Henry Stubbs en zijn zonen hielpen weggelopen slaven om door de staat Indiana heen te reizen. De familie Bundy had een station dat groepen slaven van Belmont naar Salem (110 km), Ohio op weg naar Canada vervoerde.

In de negentiende-eeuwse Verenigde Staten werden sommige Quakers vervolgd door slaveneigenaars en werden ze gedwongen om naar het Noorden van het land te verhuizen om vervolging te voorkomen. Niettemin werden Quakers heel vaak geprezen om hun vroege en aanhoudende houding en acties om de slavernij af te schaffen.

video's:

<https://www.youtube.com/watch?v=2MunK882Ugo>

<https://www.youtube.com/watch?v=H1NzFuunWOB>

Benjamin Lay en John Woolman

door Mark Kaharas, Swarthmore College, Klasse van 2008. (samenvatting)

Benjamin Lay (1681-1759) was een Britse Vriend uit Colchester (Essex) die na een reis naar Barbados hartstochtelijk betrokken raakte bij de slavernij. Hij droeg zijn getuigenis voornamelijk uit in de Amerikaanse koloniën, totdat hij in 1738 formeel werd verstoten door de

Benjamin Lay, 1677-1759

"Zijn maat was niet veel meer dan vier voet (1 voet is 30,48 cm, 4 voet = 1,22 m), zijn kleding, was altijd hetzelfde, bestaande uit lichte, effen kleding. Hij droeg een witte hoed en halve laarzen. Hij had een melkwitte baard, die over zijn borst hing. Maar vooral al zijn eigenaardige principes en gedragingen maakten hem voor velen een object van bewondering en voor iedereen een gespreksonderwerp."

Jaarvergadering van de Quakers van Philadelphia. Men beweerde dat hij nooit echt een Quaker was geweest.

Het ergste vergrijp van Lay was de publicatie van zijn dikke boek "Alle slavenhouders, die de onwetenden in slavernij houden zijn afvalligen." Dit werd in 1737 uitgegeven door Benjamin Franklin, Lay's hechte persoonlijke vriend. In het boek staan veel beschuldigingen tegen individuele Vrienden en de hele Quakers Organisatie omdat ze medeplichtig waren aan het slavenstelsel. Dat maakte veel prominente Quaker-instanties boos. Maar ernstiger was het feit dat Lay zijn boek publiceerde zonder eerst de goedkeuring te hebben gekregen van de 'Overseers (toezichhouders) van de pers' die alle geschriften van Quakers vóór publicatie moesten goedkeuren.

Lay vertoonde een neiging tot theatrale demonstraties ter illustratie van het kwaad van de slavernij en de medeplichtigheid van Quakers daaraan. Het bekendste incident vond plaats in Burlington (VS) in 1738. Lay was de

wijdingssamenkomst binnen gekomen gekleed als een soldaat met een zwaard. Hij hield een lange toespraak over het kwaad van de slavernij en doorboorde op het hoogtepunt van zijn rede zijn Bijbel met zijn zwaard. Verborgen in zijn Bijbel was een blaas gevuld met rood sap dat uitspatte op de Vrienden die bij hem in de buurt zaten, als symbool voor het bloed dat aan de handen van Quakers kleeft, omdat zij niet standvastig waren tegen de slavernij. Deze vertoning bleek te veel te zijn voor de Quakers in Pennsylvania en hij werd formeel en publiekelijk uit het Genootschap gestoten.

Lay's tactiek staat in schril contrast met die van andere Quaker-anti-slavernij-voorstanders van de 18e eeuw. Het meest prominent was John Woolman. Woolman zorgde er buitengewoon goed voor om nooit openlijk of hatelijk kritiek te uiten op andere Vrienden. Hij schrok echter niet terug voor het uitspreken en uitvoeren van zijn getuigenissen die Vrienden moeilijk begrepen, zoals zijn beslissing om ongeverfde stof te dragen. Bovendien hebben alle gepubliceerde geschriften van Woolman de juiste goedkeuringen gekregen van de verantwoordelijke Quaker commissies.

John Woolman neemt in tegenstelling tot Benjamin Lay volledig zelf zijn verantwoordelijkheid, hij klaagt niemand aan. Dit maakt hem een krachtig en vrij mens. Nooit zal hij klagen dat iemand anders of bepaalde omstandigheden hebben bijgedragen aan zijn lot.

Zijn slechte gezondheid is alleen lastig omdat deze hem hindert bij het uitvoeren van de opdracht die God hem stelt, het reizen. Na een uiterst koele en afwijzende ontvangst in Engeland schrijft hij alleen dat zijn geest 'nederig en ootmoedig gestemd' raakte. Van een andere getuige weten we dat Woolman na aankomst onmiddellijk de zaal uitgestuurd werd, waarop hij in tranen uitbarstte. Uiteindelijk excuseerde degene die hem zo onhartelijk had begroet zich. Geen woord daarover in het reisboek.

Woolman geeft alleen zichzelf de schuld, en vertrekt vervolgens voor de volgende reis, slechts gehinderd door zijn slechte gezondheid en heimwee naar huis.

John Woolman 1720 - 1772

Ik moest uw wegen gaan

Een prachtig boek van Corien van Garderen geschreven onder pseudoniem van Relia Eisvogel.
Dit is de samenvatting op de achterkant van het boek, uitgegeven Van Warven.
ISBN 978 94 92421 56 2, Prijs: 17,50 euro

Het boek 'Ik moest uw wegen gaan' volgt het levensverhaal van Relia Eisvogel. Zij heeft dertig jaar nodig gehad om haar spirituele weg te bewandelen. In november 2017 kwam ze tot wat ze 'de Voltooiing' noemt. 'Ik moest uw wegen gaan' is een versregel uit het lied 'Hoor, maar ik kan niet Horen' van priester-dichter Huub Oosterhuis. Deze versregel wordt gevolgd door de regel 'U volgen hier en nu'.

Beide versregels zijn al jarenlang in Relia's wezen verankerd. Zij liggen aan de basis van het verhaal dat in dit boek wordt verbeeld en beschreven. Relia's spirituele weg leidde onder meer langs een opname in de psychiatrie. En tot herstel. Op de weg daarnaartoe verschaftte het tekenen van mandala's, het plakken van collages en het schrijven van gedichten haar een mooie en fijne dagbesteding. Al deze creatieve activiteiten hebben duidelijk bijgedragen aan dat latere herstel.

"Ik moest uw wegen gaan' is bedoeld voor iedere belangstellende. Mensen die een spiritueel pad bewandelen en die erin geïnteresseerd zijn hoe het anderen onderweg is vergaan, zullen zich in haar verhaal herkennen. Het spreekt vanzelf dat de wegen verschillen, maar de bestemming zou wel eens dezelfde kunnen zijn.

'Weisse Rose' in Nazi-Duitsland

Bron: persbericht van Vredesmuseum Gouda

Op 18 februari 1943 wierp Sophie Scholl - een jonge studente in München - vanaf de balustrade van haar universiteit een handvol pamfletten de trap af. Ze werd daarbij gezien door een conciërge die lid was van de SA. Nog diezelfde dag werd de geweldloze verzetsgroep Weisse Rose opgepakt. Ze bestond uit Sophie Scholl, haar broer Hans en verder onder meer Christoph Probst. Eerder hadden ze al flyers over de post verzonden. Het waren alle oproepen tot vrijheid.

Geïnspireerd door hun Christelijke, Lutherse achtergrond hadden ze afstand genomen van de Hitlerjugend (Hans) en de Bund Deutscher Madel (Sophie). Hun pamfletten konden ze in totaal zes maal verspreiden, de laatste maal op 18 februari 1943. Dit protest trof het regime op een zwak moment. Er ging toen een heel leger verloren bij Stalingrad. Ook in Afrika keerden toen de kansen. Vier dagen nadat de zes leden van de verzetsgroep waren opgepakt, werden ze, na een korte rechtszaak door de tierende rechter Roland Freisler ter dood veroordeeld en later onthoofd. De tentoonstelling Weisse Rose bevat het materiaal van de Friedensbibliothek/ Antikriegsmuseum in Berlijn Brandenburg, waarmee het Vredesmuseum Gouda goede banden onderhoudt. Het zijn indrukwekkende en knallende zwart/wit foto's.

Plaats: Keyserkerk, Middenweg 146, Gouda; van 1-6 tot 12-9-2018

Open: tijdens de activiteiten en diensten, zondags van 13.00 tot 17.00 uur

Info: 0299 - 68 14 03 (Marie Schroevers)

leden van de verzetsgroep Weisse Rose

Werk in Palestina, straffen of kwaliteiten ontwikkelen?

vervolg van: 'Workshop om geweld te verminderen'
in de vorige Vriendenkring door Sytse en Marlies Tjallingii

Basel, de directeur, doet een beroep op de kwaliteiten van de jongens, die in Dar Al Amal terecht zijn gekomen omdat ze een 'misse' daad hebben gepleegd. Op de maandagmiddag, wanneer we net na onze reis uit Nederland via Tel Aviv aankomen, voetbalt Basel met de jongens. Hij zweet veel. Schiet enthousiast over het doel.

We worden heel hartelijk begroet door de mensen die we kennen van de vorige keren. Het is geweldig om te zien hoe de jongens opbloeien door wat ze hier ervaren. Het hele uiterlijk van de jongens verandert in een paar dagen of weken. We kunnen zien dat ze

regels hanteren bij het voetballen

vrij en meer ontspannen zijn dan wanneer ze hier binnen komen. We besteden in onze workshop ook aandacht aan zelfrespect. Waarde hechten aan elkaar en jezelf: respect voor het wereldmodel van jezelf en van de ander. Donderdagmiddag zie ik een van de jongens in de keuken, samen met Inad, de politieman (geweer op de rug in zwart uniform) die dienst heeft deze week. De jongen huilt in de keuken. Inad geeft hem een stuk wc-papier als zakdoek. Hij zegt: "Ik ben je broer". Ik vraag wat er aan de hand is. Zijn moeder zou komen van Hebron (Al Khalil, in Palestijns). Maar ze is niet gekomen omdat het zo zwaar regent, waardoor er veel water op de weg is. Hij is volledig teleurgesteld: triest en in tranen, zo verdrietig. Ik ben geraakt door de liefdevolle steun van Inad, die niet alleen zijn taak als bewaker met een geweer op zijn rug uitoefent, maar ook zorg heeft voor de jongens als dat nodig is. We kennen Inad van eerdere bezoeken aan Dar al Amal, toen hij muziek maakte op een Arghul, een traditionele Palestijnse klarinet, waar hij met circulaire ademhaling continu op kan

blazen zonder te stoppen. De jongens die daar waren dansten erop. Heel speciaal!

Basel zegt dat hij eens per week een van de jongens een kans geeft om een manager te worden. Jazan krijgt die kans. Samen zoeken ze naar wat nodig is om goede begeleiding te geven.

Basil vraagt ons om op zondagmorgen te komen fietsen. Hij heeft een projectje met twee mannen die het

fietsen in Palestina promoten. In het nieuwe park fietsen we met enkele jongens en Basil enkele rondjes. We hoorden dat Basel en enkele personeelsleden met de hele groep jongens dwars door Ramallah, enkele rondjes over het Manarah

plein naar Dar al Amal hebben gefietst. Wat een ervaring voor deze jongens! Geen angst voor ontsnapping, ze vinden het veel te fijn in dit Huis van Hoop.

Als ik naar beneden loop (vandaag, donderdag 26 april) tijdens de enorme stortbui, zie ik een vader en moeder met hun zoon op de bank zitten. Ze komen hun zoon opzoeken. Ik zie dat hij zijn ouders begroet met een kus. Inad legt uit dat wij hier verblijven en dat we ook met de jongens en met de staf optrekken. Ik vertel hun dat dit een echt thuis is voor de jongens en dat ze goed worden verzorgd. De moeder is blij met wat ik zeg, ik omhels haar en dat vind ze duidelijk leuk. Hoe bijzonder dat ik ze zo een hart onder de riem kan steken. Er zijn vanmiddag hele grote buien. Om half zes is het buiten helemaal donker, terwijl het gisteren donker werd om 7 uur. We zien vanuit de kamer waar we zitten dat een torenblok afwisselend helemaal in de wolken is en dan weer half en dan weer helemaal zichtbaar. Als ik naar beneden ga, zie ik de regen die in stralen langs de bewakingscamera stroomt. Er is een regengordijn voor de open deur. Beneden, waar de jongens wonen, stroomt de regen naar binnen. Mooie gelegenheid om de vloer schoon te maken. Als we uit het raam naar de straat kijken, stroomt het water in golven omlaag. Inad is blij met de regen en zegt dat Allah ons regen geeft. Het is een zegen! Het licht is een paar keer uitgevallen op onze

verdieping, maar nadat ongeveer vijf verschillende mensen de knoppen hebben in- en uitgeschakeld, is alles weer in orde. Eerst komt Ahmed, die hier werkt en die we kennen van de vorige keer en die samen met Jacob uit Gaza komt om te helpen bij het opruimen van het water dat onze kamer is binnengestroomd. Ahmed hield een paar dagen nadat we hier in oktober waren zijn bruiloft met alle gasten en ceremonies op het terrein van Dar al Amal. Hij ontmoette zijn vrouw in de apotheek, waar ze beiden iets kochten. Hij vroeg haar: een simpele vraag: 'Ben je getrouwd?' Haar antwoord was 'Nee'. Dat was genoeg om haar vader om haar hand te vragen. Het gezin is al blij dat hij hier geen familie heeft. Die woont in Gaza. Ze zullen hen niet storen.

Hasan heeft gisteren de hele dag geslapen. Vanavond zit hij met een heet drankje op de bank, we kunnen het ook proberen, het is een soort heel hete thee van citroen, komijn en iets dat we nog niet begrijpen. Ik proef het: het is heel erg zout. Dit is niet o.k. voor mij. Te zout. Hij zegt dat het goed is als je een dikke buik hebt (zwellung in de maag). Ook voor griep. Natuurlijk wil ik het proberen. Maar het gaat niet erg goed, vanwege het zout. In plaats van het super zoute drankje krijgen we thee van citroenmelisse.

Leuk voor de nacht. Wat is Inad blij als Sytse de video laat zien, die hij vorig jaar van zijn spelen op de Arghul maakte. Stuur je het via Facebook? Helaas is het document te groot. Maar erg leuk om zijn reactie te zien.

Wat is het fijn om samen met de jongens en de staf taart (met kaarsjes!) te smikkelen ter gelegenheid van onze 48ste verlovingsdag.

taart met twee kaarsjes

We vieren ons 48 jarig verlovingsfeest op 29 april met taart met de jongens en het personeel:

Mientras en Guate, Ondertussen in Guatemala...

door Mieke van Opheusden

Voor het eerst sinds drie jaar sta ik weer op Guatemalteekse bodem. Ik heb hier in 2014 een jaar doorgebracht, en nu ben ik terug voor nog een jaar. Het is een vreemde gewaarwording: het ene moment ben ik verrast over alles wat nog steeds hetzelfde is, en het volgende moment ben ik verrast over alles wat veranderd is. En met mij gebeurt ook iets vreemds. Vanaf dat ik terug ben lijkt het alsof ik nooit ben weg geweest.

Mijn herinneringen aan de tussenliggende tijd schuiven weg achter een paneel alsof het niet om dezelfde persoon gaat. In zekere zin is dat ook zo. De context, mijn rol en mijn leven, zijn hier zo anders, dat ik hier een beetje een andere persoon ben. Maar het belangrijkste is nog de taal. Ik heb het gevoel -en ik ben benieuwd of taalwetenschappelijk onderzoek dat ondersteunt- dat de ervaringen die ik hier opdoe allemaal met een labeltje 'Spaans' worden opgeslagen, en mijn 'Spaanse herinneringen' daarom meer onderling met elkaar verbonden zijn dan met de rest. Ik voel het in ieder geval wel alsof mijn Spaanse ik een beetje anders van karakter is dan mijn Nederlandse ik.

Ik weet niet precies hoe het kan, maar de tijd loopt hier ook anders. De tijd loopt hier tegelijkertijd sneller en langzamer. Er gebeurt zoveel op een dag dat ik op dinsdag al verbaasd ben dat het niet al vrijdag is. Toen ik vanmiddag thuiskwam en mijn sportschoenen zag liggen, realiseerde ik me met een schok dat ik pas 5 uur geleden was vertrokken en niet eergisteren. Ik had zelfs nog tijd gehad om een rondje te hardlopen. Tegelijkertijd vliegt de tijd voorbij. Hoewel ik het idee heb pas net te zijn begonnen, zitten de eerste drie maanden er alweer bijna op.

Een PBI vrijwilliger vergezelt een groep mensen die voor de mensenrechten opkomen

Maar genoeg gefilosofeerd over herinneringen en tijd. Wat doe ik hier eigenlijk? Ik ben teruggegaan naar Guatemala om opnieuw te werken voor Peace Brigades International. PBI heeft al sinds 1983 een kantoor in Guatemala, waar we werken aan het beschermen van mensenrechtenverdedigers. En dat is nodig want, ook al is het sinds 1996 officieel vrede in het land, er is nog altijd heel veel geweld. Door de internationale politieke aandacht op de mensenrechtensituatie in Guatemala te richten, hopen we ervoor te zorgen dat er meer bescherming komt en dat journalisten, advocaten, activisten, etc. hun werk kunnen blijven doen. Maar we werken vooral met boeren in de dorpen in het land. Deze mensen worden bijvoorbeeld geconfronteerd met de aanleg van een mijn, fabriek of waterdam in hun gebied, meestal door een bedrijf uit een westers land. En het is niet eenvoudig om daar wat tegen te doen. Als de bewoners zich hiertegen uitspreken, volgen er vaak bedreigingen en soms erger. En vaak zijn juist deze mensen het meest kwetsbaar; vaak hebben ze maar weinig middelen, en in zulke afgelegen gebieden kom je met een of andere misdaad relatief gemakkelijk weg.

Voor mij is het een privilege om deze mensen en hun manier van leven beter te leren kennen. Veel mensen kunnen niet lezen of schrijven. De vrouwen weven vaak hun eigen kleding. Ze leven van wat het land dat jaar opbrengt, en ze voelen zich vaak sterk verbonden met hun land. ‘Las montañas’, de bergen, is waar ze thuishoren. Een land zonder bergen is vaak moeilijk voor te stellen! Voor de mensen die hier woonden voor de Spanjaarden kwamen is Spaans niet hun moedertaal. Zij spreken de talen die ze toen spraken. Op een inwoneraantal van 20 miljoen Guatemalteken worden er maar liefst

22 verschillende talen erkend. Ik heb me voorgenomen om me in mijn vrije tijd toe te leggen op het leren van ‘k’ekchi’. Ik kan al bijna tot 10 tellen. Dus wie weet, gezien de manier waarop tijd hier verstrijkt, kom ik tegen het eind van het jaar wel tot 50.

Op de muur de tekst: Geloof in de Heer ‘Jezochristo’ en je zal gered worden jij en je huis.

Vrienden in het hele land

Maandvergaderingen, bijeenkomsten:

Noord en Oost Nederlandse
A'dam
Deventer
Driebergen
MiZuNed
Haagse
Breda/Helmond

Quaker Secretariaat:

Religieus Genootschap der Vrienden (Quakers).
tel.: 06 13700682, e-mail: secretariaat@deQuakers.nl.

Penningmeester Nederlandse Jaarvergadering:

Bankrek. NL65 TRIO 0212 3772 64 t.n.v. Rel. Genootschap der Vrienden - Quakers- te Amsterdam.

Quaker Bibliotheek:

Vossiusstraat 20, 1071 AD Amsterdam, bibliothecaris - Marianne IJspeert.

Quaker Literatuur:

Willem Furnée ; Badhuisweg 149, 2597 JN 's-Gravenhage tel.: 070-3220544, e-mail:
litteratuur@Quakers.nu. Bankrek.: NL70 INGB 0000 313040 t.n.v. Quaker Literatuur.

Amsterdamse Maandvergadering:

Schrijver: Hans Weening, Lijnbaansgracht 208b, 1016 XA Amsterdam, 085-8780821, e-mail: hweening@xs4all.nl. Bankrek.: NL81 INGB 0004 9200 51 t.n.v. A'damse MV Quakers te Anna Paulowna.

Haagse Maandvergadering:

Schrijver: Willem Furnée, e-mail: haagsevrienden@Quakers.nu,
Haagse Maandvergadering, Stadhouderslaan 8, 2517 HW 's-Gravenhage. tel. 070-3600621, Bankrek.:
NL48 INGB 0001 8562 21 t.n.v. Haagse Vrienden, Quakers Den Haag.

Midden- en Zuid-Nederlandse Maandvergadering:

Schrijver: Els Ramaker, Prinses Marijkelaan 31, 4002AT Tiel, tel. 0344 606818/0636361350. email:
els@ramaker.me, Bankrek.: NL67 TRIO 0197 6518 52 t.n.v. Rel. Gen. der Vrienden-Quakers- te Zwolle.

Deventergroep:

Inlichtingen: Frieda Oudakker 0644794366, email: friedaoudakker@gmail.com.

Noord Oost Nederlandse Maandvergadering:

Schrijver: Kees Nieuwerth; Hoofdstraat 26; 9514 BE Gasselternijveen; [knieuwerth@wxs.nl](mailto:knieuwwerth@wxs.nl). Bankrek.:
NL12 INGB 0001 5908 95 t.n.v. N.O.N. MV Rel. Gen. der Vr. te Groningen.

Quaker Hulpfonds:

Schrijver vacature. Penningm: Johannes Borger, e-mail: johannes.borger@hotmail.com. Bankrek. is NL94
TRIO 0338 4113 64. t.n.v. Quaker Hulpfonds Religieus Genootschap der Vrienden, Quakers, te den Haag.

Vrienden voor Brussel (VVQREA):

Schrijver: Peter van Leeuwen, tel.: 0182-611786; e-mail: vvqrea@gmail.com. Bankrek. NL93 TRIO
0391 2219 65 - t.n.v.: Vrienden van de Quakerraad te Helmond.

Vriendenkring:

NL65 TRIO 0212 3772 64 t.n.v. Religieus Genootschap der Vrienden Quakers te Amsterdam met vermelding van 'Abonnement Vriendenkring'. e-mail: vriendenkringredactie@gmail.com

Waar zijn Quakerbijeenkomsten?

Wijdingssamenkomsten in Nederland en België

Amsterdam	Iedere zondag 10.30	Vossiusstraat 20, Amsterdam, info: 085-8780821, e-mail: hweening@xs4all.nl
Antwerpen	Geen vaste tijdstippen	Info Jan Peeters tel.: 0032.15.24 75 10 e-mail : boekrijk@hotmail.com
Brussel	Iedere zondag 11.00	Quaker House, Square Ambiorix 50, 1000 Brussel, tel.: 00.32.2.230 49 35
Driebergen	Iedere 3 ^e zondag in 't Haagje 1, Driebergen-Rijsenburg.	Onze kinderen verheugen zich op gezelschap! Voor informatie: 0648255846 of quakers@marielke.nl
Bennekom	Iedere zondag: 10.30 in de Commanderie, Commandeursweg 44, 6721 ZM Bennekom	e-mail: els@ramaker.me Op de 2e zondag van de maand is er eerst een worship-sharing en daarna wijdingssamenkomst tot 12.00.
Deventer	3 ^e zondag 10.30 Gespreksavond: 1e donderdag 18.30. (meinov. 3e do.).	In het Meester Geertshuis, Assenstraat 20, 7411JT Deventer. Inlichtingen bij Frieda Oudakker tel. 0644794366, e-mail: friedaoudakker@gmail.com
Groningen	2e en 4e zondag 10.30	2 ^e en 4 ^e zondag: De Poort, Moesstraat 20, 9717JW Groningen, tel. 050-5712624 Kinderen zijn welkom! Graag tevoren doorgeven aan de schrijver: Kees Nieuwerth e-mail: k.nieuwerth@wxs.nl
Den Haag	Iedere zondag 10.30	Stadhouderslaan 8, Den Haag. Kinderen zijn altijd welkom. Bij kennisgeving vooraf is er voor hen een aangepast programma. Info: tel. 070-3600621
Wijhe, bij Zwolle	Eerste zondag 10.30	Wim en Deborah Balijon: tel.: 0570-597170 Slotpark 77, 8131 DW Wijhe. Graag aanmelden als je komt.

Wijdingssamenkomsten op Afstand

1. Meeting at a Distance. Inlichtingen: caroline.wilson@esade.edu
2. Online meeting for worship: op tijdstippen rekening houdend met verschillende tijdzones, bekendmaking op: Quakerworship.org
3. Quaker Faith and Fellowship: internetforum:

www.Quakerfaithandfellowship.org

De Algemene Vergadering van de Quakers in Bennekom

Aandacht en plezier voor Ivo

In groepje acties vergelijken

Intense gesprekken over acties